

การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและภาพจน์ที่ปรากฏในมังคลัตถทีปนี

AN ANALYSIS OF CONCEPTS AND EXPRESSIONS APPEARING IN THE MANGALATTHADĪPANĪ

ปุ่น ชมภูพระ | **Pun Chomphuphra** | ORCID ID: 0009-0002-6072-2155

คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ประเทศไทย | Faculty of Education and Human Development, Chaiyaphum Rajabhat University, Chaiyaphum Province, Thailand
Corresponding Author E-mail: poon.192525@cpru.ac.th

Received: (May 13, 2025); Revised: (August 28, 2025); Accepted: (August 28, 2025)

Citation:



ปุ่น ชมภูพระ. (2568). การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและภาพจน์ที่ปรากฏในมังคลัตถทีปนี. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืน*, 2(4), 74-87.

Chomphuphra, P. (2025). An analysis of concepts and expressions appearing in the MANGALATTHADĪPANĪ. *Journal of Research and Innovation for Sustainability*, 2(4), 74-87.

ABSTRACT

The purpose of this research were to study and analyze the concepts and images that appear in the Mangalatthadīpanī as a qualitative research using 2 Pali versions of the mangalatthadīpanī and a translation of the mangalatthadīpanī in Pali and five translated volumes.

The study found 7 concepts, including 1) Concepts about associating with people, which include not associating with bad people, associating with scholars, honoring those who deserve to be honored, and seeing monks. 2) The concept of education, which includes being a scholar, studying the arts and sciences, having good discipline, being patient, being obedient, being respectful of others, being humble, listening to the Dharma and discussing the Dharma at the right time. 3) The concept of living in peace in society, which includes right conduct, giving alms, speaking kindly, abstaining from intoxicants, and solitude. 4) The concept of caring for loved ones, which includes caring for parents, caring for children, supporting wives and husbands, supporting relatives, and being grateful. 5) The concept of work, which includes living in a suitable place, not having work left unfinished, and work that is neither harmful nor sinful. 6) The concept of moral conduct, which includes moral conduct, diligence, asceticism, celibacy, seeing the Noble Truths, and realizing Nirvana. 7) The concept of the mind, which consists of a mind undisturbed by worldly conditions, a mind free from sorrow, a mind free from dust, and a mind at peace.

In terms of imagery from the study of the mangalatthadīpanī, there are 3 types of images: 1) metaphors, 2) metaphors, and 3) metaphors with beautiful expressions and content that combines a balanced philosophy of life, it encourages readers to absorb the meaning of the Dharma hidden in the content and see the picture more clearly.

Keyword: The MANGALATTHADĪPANĪ; Concept; Imagery

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและภาพพจน์ที่ปรากฏในมังคลัตถทีปนี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้หนังสือมังคลัตถทีปนี ฉบับภาษาบาลี จำนวน 2 เล่ม และมังคลัตถทีปนีแปล จำนวน 5 เล่ม พบว่า

ด้านแนวคิด จากการศึกษาพบ 7 แนวคิด ได้แก่ 1) แนวคิดเกี่ยวกับการคบคน ประกอบด้วย การไม่คบคนพาล, การคบบัณฑิต, บุคคลที่ควรบูชา และการเห็นสมณะ 2) แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยการเป็นพหูสูตร, การเรียนศิลปวิทยา, การมีวินัยที่ดี, การมีความอดทน, การเป็นคนว่าง่าย, การมีความเคารพต่อคนอื่น, การมีความถ่อมตน, การพึงธรรม และสนทนาธรรมตามกาล 3) แนวคิดเกี่ยวกับอยู่ในสังคมอย่างสันติ ซึ่งประกอบด้วยการตั้งตนไว้ชอบ, การให้ทาน, การพูดดี, การไม่ดื่มน้ำเมา และการสันโดษ 4) แนวคิดเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุคคลอันเป็นที่รัก ซึ่งประกอบด้วยการเลี้ยงมารดาบิดา, การเลี้ยงดูบุตร, การสงเคราะห์ภริยา-สามี, การสงเคราะห์ญาติ และการมีความกตัญญู 5) แนวคิดเกี่ยวกับการงาน ซึ่งประกอบด้วยการอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม, การทำงานไม่คั่งค้าง และงานไม่มีโทษและไม่มีบาป 6) แนวคิดเกี่ยวกับการประพฤติธรรม ซึ่งประกอบด้วยการประพฤติธรรม, การไม่ประมาท, การบำเพ็ญตบะ,

การประพจน์พหุพจน์, การเห็นอริยสัจ และการทำพระนิพพานให้แจ้ง 7) แนวคิดเกี่ยวกับจิต ซึ่งประกอบด้วยจิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม, จิตไม่โศก, จิตปราศจากธุลี และจิตเกษม

ด้านภาพจนจากการศึกษามังคลัตถปิณีพบ 3 ประเภท ได้แก่ 1) อุปมา 2) อุปลักษณ์ และ 3) อติพจน์ ด้วยสำนวนอันงดงามและเนื้อหาที่ผสมผสานปรัชญาการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล จึงเป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านซึมซับความหมายแห่งธรรมะที่แฝงไว้ในเนื้อหา และเห็นภาพชัดเจนมากขึ้น

คำสำคัญ: มังคลัตถปิณี; แนวคิด; ภาพพจน์

1. บทนำ

คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นเหมือนปฐมภูมิที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของไทย ซึ่งมีมากมายหลายคัมภีร์ หนึ่งในนั้นคือหนังสือมังคลัตถปิณี เป็นหนังสือโดดเด่นเล่มหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่แสดงหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มังคลัตถปิณี เป็นปกรณ์วิเสสภาษาบาลีที่พระสิริมังคลาจารย์ชาวเชียงใหม่รจนาขึ้นในสมัยอาณาจักรล้านนา เพื่ออธิบายความในมงคลสูตรที่ปรากฏในพระไตรปิฎก 2 แห่ง คือ ในขุททกปาฐะ และสุตตนิบาตแห่งพระสุตตันตปิฎก ซึ่งได้อธิบายถึงความหมายของพระสูตรนี้โดยละเอียดด้วยภาษาไพเราะและสละสลวย เนื้อหาอ้างอิงเนื้อความจากอรรถกถา ทั้งฎีกา ทั้งอนุฎีกา ทั้งคำเกจิอาจารย์ มีการยกเรื่องจากคัมภีร์และชาดกอื่น ๆ มาอธิบายเพื่อขยายความ อรรถกถามงคลสูตร สุตตนิบาต ขุททกนิกาย หนังสือนี้ผู้รู้รับรองว่าเป็นหนังสือในชั้นปกรณ์พิเศษ ผู้แต่งอ้างพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และคำอธิบายของเกจิอาจารย์ จากเดิมที่มีเนื้อหา 20 หน้า เพิ่มเป็น 850 หน้า มังคลัตถปิณีเป็นหนังสือเยี่ยมเรื่องหนึ่ง เพราะประกอบด้วยคุณลักษณะหลายประการ เช่น วางโครงเรื่องดี ใช้อ้อยคำพร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ วิธีแต่งก็เหมาะสม เป็นต้น (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2560) พระสิริมังคลาจารย์ผู้แต่งมังคลัตถปิณีด้วยเนื้อหาสาระหลายหลากจากพระไตรปิฎก เป็นผู้แตกฉานในพระไตรปิฎก มีความอุสาหะรจนามังคลัตถปิณีนี้ จึงได้แต่งมังคลัตถปิณีเมื่อปีวอก พุทธศักราช 2067 (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2551) คัมภีร์เล่มนี้ทำให้เห็นว่าทางดำเนินชีวิตที่มีความสมบูรณ์ ยั่งยืน และเป็นมาตรฐานเรียกว่า “มงคล” มงคลข้อแรก คือ ไม่คบคนพาล และมงคลข้อสุดท้าย คือ จิตเกษม พระสูตรนี้ยืนยันว่า ชีวิตที่ยั่งยืนและชีวิตที่มีมาตรฐาน จะต้องมิตั้งโลกียธรรม ทั้งโลกุตรธรรมควบคู่กัน ปัจจุบันมังคลัตถปิณีใช้เป็นส่วนคู่มือของนักเรียนบาลี และเนื้อหาบางส่วนนั้นประกอบด้วยอรรถาธิบายคำศัพท์ยาก ๆ ประกอบด้วยนิทานชาดก เนื่องจากมังคลัตถปิณีเป็นแหล่งความรู้ที่ผสมผสานศาสนา ปรัชญา และวรรณกรรมเข้าไว้ด้วยกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาที่ใช้ในการอธิบายความเป็นมงคลว่ามีแนวคิด

และภาพพจน์ในมัลติมีเดียที่ป็นอย่างไรบ้าง สะท้อนแนวคิดที่ลึกซึ้งและภาพพจน์ที่ทรงพลัง นอกจากนี้ยังสะท้อนภาพสังคมสมัยนั้น และหลักฐานที่ปรากฏในมัลติมีเดียที่ป็นยังคงทันสมัยและนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกยุคสมัย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดที่ปรากฏในมัลติมีเดียที่ป็น
- 2.2 เพื่อศึกษาภาพพจน์ที่ปรากฏในมัลติมีเดียที่ป็น

3. สมมติฐานการวิจัย

หนังสือมัลติมีเดียที่ป็น โดยคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย สำหรับนักเทศน์ นักธรรมศึกษา นักเรียนบาลี นักปฏิบัติ ปรากฏแนวคิดและภาพพจน์ที่หลากหลาย

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ แนวคิด และ ภาพพจน์ ที่ปรากฏในคัมภีร์ มัลติมีเดียที่ป็น โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) อิงจากการศึกษาคัมภีร์ต้นฉบับภาษาบาลีและฉบับแปลภาษาไทย จำนวนรวม 7 เล่ม ซึ่งประกอบด้วยเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ถูกแบ่งออกเป็น 2 ด้านหลัก ดังนี้

4.1 แนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2551) ใช้เป็นแนวทางในการจำแนกและตีความ “แนวคิด” ที่ปรากฏใน มัลติมีเดียที่ป็น

4.2 แนวคิดเรื่องภาพพจน์ของประพนธ์ เรืองณรงค์ (2544) ใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ “ภาพพจน์” ที่ปรากฏใน มัลติมีเดียที่ป็น

ทั้งสองแนวคิดนี้ใช้เป็นกรอบวิเคราะห์เพื่อจำแนกข้อมูลเชิงเนื้อหาและถ่ายทอดความหมายของคัมภีร์ มัลติมีเดียที่ป็น ทั้งในเชิงธรรมะและวรรณศิลป์ โดยมุ่งเน้นการตีความที่สะท้อนคุณค่าทางพุทธศาสนาและศิลปะการใช้ภาษาของคัมภีร์

5. วิธีการวิจัย

- 5.1 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ เรื่อง มัลติมีเดียที่ป็น ฉบับภาษาบาลี จำนวน 2 เล่ม ได้แก่
 - 5.1.1 มัลติมีเดียที่ป็น (ปฐมภูมิ ภาษาบาลี)
 - 5.1.2 มัลติมีเดียที่ป็น (ทุติยภูมิ ภาษาบาลี)

5.2 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นตติยภูมิ เรื่องมั่งคั่งดดีที่ปนี ฉบับแปล โดยคณาจารย์จากมหาวิทยาลัย ราชวิทยาลัย สำหรับนักเทศน์ นักรรรมศึกษา นักเรียนบาลี นักปฏิบัติ จำนวน 5 เล่ม ได้แก่

5.2.1 มั่งคั่งดดีที่ปนีแปล เล่ม 1

5.2.2 มั่งคั่งดดีที่ปนีแปล เล่ม 2

5.2.3 มั่งคั่งดดีที่ปนีแปล เล่ม 3

5.2.4 มั่งคั่งดดีที่ปนีแปล เล่ม 4

5.2.5 มั่งคั่งดดีที่ปนีแปล เล่ม 5

5.3 ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและภาพพจน์ที่ปรากฏในมั่งคั่งดดีที่ปนี

5.4 ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทยและวรรณคดีอ่านตรวจสอบงานวิจัย จากนั้นผู้วิจัยจะนำมาแก้ไข ซึ่งผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้จัดแนวคิดไม่เกิน 9 กลุ่มและควรศึกษางานวิจัยที่ไม่เกิน 10 ปีย้อนหลัง และการเขียน สะกตคำ จากนั้นสรุปข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการค้นคว้า เรียบเรียงเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์

6. ผลการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์มั่งคั่งดดีที่ปนีพบแนวคิดและภาพพจน์ดังนี้

6.1 แนวคิดปรากฏในมั่งคั่งดดีที่ปนี จากการศึกษาพบ 7 แนวคิด ได้แก่ 1) แนวคิดเกี่ยวกับการคบคน ซึ่งประกอบด้วยการไม่คบคนพาล, การคบบัณฑิต, บุคคลที่ควรบูชา และการเห็นสมณะ ผู้วิจัยจะยกตัวอย่าง แนวคิดเกี่ยวกับการคบคน ประเด็นแรกคือการไม่คบคนพาล ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นถึงการเลือกคบเพื่อนหรือ บุคคลที่มีลักษณะและพฤติกรรมที่ดีงาม เพราะคนพาลมักมีความคิดและการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ขาดศีลธรรม และ อาจนำไปสู่สิ่งที่ไม่ดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). 2551) การหลีกเลี่ยงการคบค้ากับคนพาลจึงเป็นวิธีที่ ช่วยป้องกันไม่ให้ตนเองตกไปในทางที่ผิด ดังเนื้อความในมั่งคั่งดดีที่ปนีว่า

อีกนัยหนึ่ง คนพาลทั้งหลายย่อมยังตนและหมู่ชนผู้ทำตามคำของตนให้
พินาศด้วยสิ่งที่ตนถือเอาชั่ว เหมือนปาปชนทั้งหลาย มีพระเทวทัต เป็นต้น
ฉะนั้น.(มั่งคั่งดดีที่ปนีแปล เล่ม 1. 2560: 52)

จากเนื้อความต้นทำให้เห็นว่า การคบคนพาลอาจนำไปสู่ความเดือดร้อน ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่น การถูกชักจูงให้ทำสิ่งผิดกฎหมาย การเสื่อมเสียชื่อเสียง หรือการสูญเสียความน่าเชื่อถือในสังคม ในทางตรงกันข้าม การคบหาสมาคมกับคนดีหรือผู้ที่มีความคิดและการกระทำที่ดีงาม จะช่วยให้ตนเองมีโอกาสพัฒนา สร้างสรรค์สิ่งดี ๆ และเป็นคนที่มศีลธรรมอันดี ซึ่งตรงพระบาลีว่า อเสวนา จ พาลานํ อ่านว่า อะเสวะนา จะ พาลานัง แปลว่า

การไม่คบคนพาล (มังคลัตถทีปนี. 2560: 19) แนวคิดการไม่คบคนพาลไม่ได้หมายความว่าต้องเกลียดชังหรือรังเกียจคนพาล แต่เป็นการรู้จักแยกแยะและระมัดระวังในการเลือกคบหา และเมื่อมีโอกาสก็ควรแนะนำหรือช่วยเหลือให้คนพาลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น นี่คือการปฏิบัติสำหรับการคบคนในสังคมเบื้องต้น

2) แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยการเป็นพหูสูตร, การเรียนศิลปวิทยา, การมีวินัยที่ดี, การมีความอดทน, การเป็นคนว่าง่าย, การมีความเคารพต่อคนอื่น, การมีความถ่อมตน, การฟังธรรม และสนทนาธรรมตามกาล ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา เริ่มต้นต้องเป็นพหูสูตร คือจะเป็นคนที่ประสบความสำเร็จในการเรียนต้องเป็นผู้ฟังมาก หรือศึกษาเรียนรู้มามาก แต่ต้องระวังไม่ให้ รู้มากแต่ใช้ไม่เป็น หรือมีความรู้แต่ขาดศีลธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2551: 265) ซึ่งอาจทำให้กลายเป็นเพียงผู้มีความรู้แต่ไม่นำเคารพ ดังนั้นพหูสูตรที่แท้จริง ควรเป็น ผู้ที่มีความรู้ คิดเป็น พุดเป็น และทำเป็น ในมังคลัตถทีปนีได้อธิบายถึงพหูสูตรไว้ว่า

พาสัจจะของพหูสูตรบุคคล ชื่อว่าเป็นมงคล เพราะเป็นเหตุแห่งอภิญญาผลมี
สรสรเสริญ เป็นต้น และชื่อว่าเป็นมงคล แม้เพราะเหตุแห่งการละอกุศล และการ
บรรลुकุศลด้วยประการฉะนี้ (มังคลัตถทีปนีแปล เล่ม 2. 2560: 9)

จากเนื้อความข้างต้นทำให้ทราบว่าผู้ที่สวดรับฟังมาก มีความรู้ มีปัญญา ในการคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างถูกวิธีตามหลักพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับพระบาลีที่ว่า พาสัจจะจกญฺ แปลว่า การเป็นพหูสูตร (มังคลัตถทีปนี. 2560: 19) ผู้ที่ถือว่าเป็นพหูสูตร ต้องมีคุณสมบัติ 5 ประการ ได้แก่ สุตตะ (ฟังหรือศึกษามาก) ธตา (จำสิ่งที่เรียนรู้ได้ดี) วจนปาระยะ (อธิบายหรือถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นเข้าใจได้) มนสาอนุเปกขา (คิดพิจารณาใคร่ครวญสิ่งที่เรียนรู้) และทิวฐิขุกรรม (ปฏิบัติตามความรู้ที่ถูกต้อง) เมื่อทำตามองค์ประกอบนี้ทั้งหมดแล้วจะถือว่าเป็นการตั้งใจใฝ่ศึกษาหาความรู้ เพราะการฟังนั้นจะนำความรู้เข้าสู่ตนเอง

3) แนวคิดเกี่ยวกับอยู่ในสังคมอย่างสันติ ซึ่งประกอบด้วยการตั้งตนไว้ชอบ, การให้ทาน, การพูดดี, การไม่ดื่มสุรา และการเล่นโคธะ ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างแนวคิดการอยู่ในสังคมอย่างสันติคือการตั้งตนไว้ชอบ ซึ่งหมายถึงการวางตนอย่างเหมาะสมในการดำรงชีพ และประกอบสัมมาอาชีพการตั้งตนอยู่ในความถูกต้อง และดีงาม ทั้งทางกาย วาจา และใจ เพื่อให้ชีวิตดำเนินไปในทางที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2551: 531) ดังเนื้อความในมังคลัตถทีปนีความว่า

จะกล่าวถึงความตั้งตนไว้อชอบ. บุคคลบางคนในโลกนี้ยังตน ผู้ทุศีลให้ตั้งอยู่ในศีล ยังตนผู้ไม่มีศรัทธาให้ตั้งอยู่ในความถึงพร้อมด้วยศรัทธา ยังตนผู้ตระหนี่ให้ตั้งอยู่ในความถึงพร้อมด้วยการบริจาคนี้เรียกว่า การตั้งตนไว้อชอบ.
(มังคลัตถปิณีแปล เล่ม 1. 2560: 173)

จากเนื้อหาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การตั้งตนไว้อชอบ มิใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพียงเพราะโชคชะตา แต่เป็นผลของความตั้งใจจริงและการเปลี่ยนแปลงจากภายใน เป็นมงคลอันยิ่งใหญ่ที่บุคคลสามารถกระทำได้ด้วยตนเอง เป็นการสร้างรากฐานแห่งชีวิตที่มั่นคงและนำไปสู่ความสุขอันแท้จริงในที่สุด บุคคลบางคนในโลกนี้สามารถ “ยังตนผู้ทุศีลให้ตั้งอยู่ในศีล” นั้นหมายถึง แม้เคยประพฤติดิฉิลมาก่อน แต่ก็มี ความมุ่งมั่นที่จะละเว้นจากสิ่งไม่ดี หันมารักษาศีล สร้างความเป็นระเบียบในกายและวาจา ยกระดับคุณธรรมให้มั่นคง ในทำนองเดียวกัน ผู้ที่เคยไม่มีศรัทธาในคุณธรรม หรือในพระรัตนตรัย ก็สามารถปลูกฝังศรัทธาให้เจริญงอกงามได้ เปรียบเสมือนผืนดินที่แม้เคยแห้งแล้ง แต่เมื่อได้รับน้ำฝนแห่งปัญญาและประสบการณ์ ก็สามารถฟื้นคืนความอุดมสมบูรณ์ขึ้นมาได้ และผู้ที่ตระหนี่ เห็นแก่ตัว ย่อมสามารถเปลี่ยนตนให้เป็นผู้เสียสละ แบ่งปัน และรู้จักการให้ได้ การตั้งตนไว้อชอบจะเริ่มจากจิตที่เป็นกุศลหรือตั้งไว้ดีแล้วจะทำให้อยู่ในสังคมอย่างสงบสุข

4) แนวคิดเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุคคลอันเป็นที่รัก ซึ่งประกอบด้วยการเลี้ยงมารดาบิดา การเลี้ยงดูบุตร การสงเคราะห์ภริยา-สามี การสงเคราะห์ญาติ และการมีความกตัญญู ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างแนวคิดเกี่ยวกับการดูแลบุคคลอันเป็นที่รัก เริ่มจากแนวคิดแรกคือการเลี้ยงมารดาบิดา ซึ่งเป็นมงคลที่ยิ่งใหญ่ในชีวิตของมนุษย์ เปรียบเสมือนต้นไม้ใหญ่ที่หยั่งรากลึกลงสู่ดินมั่นคง ให้อาหารและความร่มเย็นแก่ผู้ที่อยู่รอบข้าง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2551: 315) มารดาบิดาเป็นผู้ให้กำเนิดและหล่อเลี้ยงมาด้วยความรักและความเสียสละ ดังเนื้อความในมังคลัตถปิณีว่า

"เพราะฉะนั้นแล บัณฑิตพึงน้อมสการและสักการะมารดาบิดานั้น ด้วยข้าว น้ำ ผ้าที่นอน การอบกลืน การให้อาบน้ำ และการล้างเท้าทั้ง 2"
(มังคลัตถปิณีแปล เล่ม 2. 2560: 208)

จากเนื้อความทำให้ทราบว่า การเลี้ยงดูมารดาบิดาจึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำด้วยหัวใจที่เปี่ยมไปด้วยความรักและความเคารพ ไม่เพียงแต่เป็นหน้าที่ของลูก ซึ่งตรงกับพระบาลีว่า มาตาปิตุภูฏานัน แปลว่า การเลี้ยงดูมารดาบิดา (มังคลัตถปิณี. 2560: 19) หากเปรียบชีวิตเป็นดวงจันทร์ มารดาบิดาก็คือดวงอาทิตย์ที่คอยส่องแสง แม้ในคืนที่มีมดมนที่มืด มารดาบิดาก็ยังคอยแผ่ดูแล สงบจิตใจให้เสมอ เป็นการแสดงความรักต่อคนที่มีความดีต่อเรา

5) แนวคิดเกี่ยวกับการงาน ซึ่งประกอบด้วยการอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม, การทำงานไม่คั่งค้างและงานไม่มีโทษและไม่มีบาป ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างแนวคิดเกี่ยวกับการงาน ซึ่งจะทำงานได้ดีต้องอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมจึงทำให้งานประสบความสำเร็จได้ง่าย โดยอาศัยอยู่ในประเทศที่สอดคล้องกับความต้องการ ค่านิยม และเป้าหมายของแต่ละบุคคล แนวคิดนี้มาจากหลักธรรมในพุทธศาสนา อยู่ในประเทศอันสมควร, อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม หมายถึงอยู่ในถิ่นเจริญ มีคนดี มีนักปราชญ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2551: 196) โดยสอนให้คนเลือกสถานที่อยู่อาศัยที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตที่ดี มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการพัฒนาตนเอง ทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ ดังเนื้อความในมังคลัตถปิณีว่า

อีกอย่างหนึ่ง ประเทศเป็นที่ผองใสแห่งพระปัญญาเครื่องตรัสรู้ของพระศาสดา, ประเทศอันพระผู้มีพระภาคเจ้ายังธรรมจักรให้เป็นไป, ประเทศ คือโคณแห่งคณทามพฤกษ์ ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ทำลายความเมาของเดียวิธียัทั้งปวง ในท่ามกลางบริษัทประมาณ 12 โยชน, ประเทศเป็นที่เสด็จลงจากเทวโลก ก็หรือประเทศเป็นที่ประทับแห่งพระพุทธเจ้ามีกรุงสาวัตถี และกรุงราชคฤห์ เป็นต้น แม่อื่นใด ประเทศนั้น ชื่อว่า ปฏีรูปเทศ (มังคลัตถปิณีแปล เล่ม 1. 2560: 130)

จากเนื้อความทำให้ทราบว่า การอยู่ในประเทศหรือสถานที่เหมาะสมนั้นเป็นมงคล ซึ่งพระบาลีว่า ปฏีรูปเทสวาโส จ อานาว่า ปะฏีรูปะเทสวาโส จะ แปลว่า การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม (มังคลัตถปิณี. 2560: 19) หมายความว่า ประเทศที่เหมาะสมกับการอยู่อาศัยของแต่ละคนจะแตกต่างกันไปตามความต้องการและเป้าหมายของแต่ละคน บางคนอาจมองหาคุณภาพชีวิตที่ดี บางคนต้องการโอกาสทางเศรษฐกิจ หรือสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตอย่างสงบสุข การเลือกประเทศที่เหมาะสมจึงเป็นการพิจารณาหลายด้านเพื่อให้ตรงกับสิ่งที่เราต้องการมากที่สุด

6) แนวคิดเกี่ยวกับการประพฤติธรรม ซึ่งประกอบด้วยการประพฤติธรรม, การไม่ประมาท, การบำเพ็ญตบะ, การประพฤติพรหมจรรย์, การเห็นอริยสัจ และการทำพระนิพพานให้แจ้ง ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างแนวคิดเกี่ยวกับการประพฤติธรรม ซึ่งอาจแสดงออกผ่านการพูดจาด้วยความสุภาพ อ่อนโยน การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน หรือแม้แต่การให้อภัยต่อความผิดพลาดของผู้อื่น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องหมายของผู้มีธรรมะในจิตใจ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2551: 143) ดังเนื้อความในมังคลัตถปิณีว่า

"กุศโลกรรมบถ 10 ประการ ชื่อว่าความประพฤติธรรมและความประพฤติ
เสมอ." ฯลฯ พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ในอรรถกถาแห่งมั่งคั่งถกที่ปนี นี้ว่า
"การประพฤติกุศโลกรรมบถ 10 ประการ ชื่อว่าธรรมจริยา."
(มั่งคั่งถกที่ปนีแปล เล่ม 3. 2560: 59)

เนื้อความข้างต้นอธิบายถึงการประพฤติธรรมคือการรักษากุศโลกรรมบถ 10 ซึ่งเปรียบเสมือนแนวทางแห่ง
แสงสว่าง ที่นำพาชีวิตมนุษย์ให้ดำเนินไปอย่างมั่นคงบนเส้นทางแห่งคุณธรรม ความประพฤติทั้งทางกายทั้งใจ
จากการฆ่าสัตว์, ลักทรัพย์, ประพฤติผิดในกาม, วาจาที่ไม่กล่าวเท็จ, ไม่พูดส่อเสียด, ไม่พูดหยาบคาย, ไม่พูดเพ้อ
เจ้อ ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่น, ไม่พยาบาทปองร้ายผู้อื่น และมีความเห็นชอบตามคลองธรรม ทั้ง 10 ประการนี้
เรียกว่า กุศโลกรรมบถ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). 2559: 233-234) การปฏิบัติตามกุศโลกรรมบถจะช่วย
ให้บุคคลมีชีวิตที่สงบสุข มีความเจริญก้าวหน้า และเป็นที่รักของผู้อื่น ย่อมเป็นการฝึกตนให้ตั้งมั่นในความดีงาม
การงดเว้นความชั่ว แต่คือการทำความดีด้วยเจตนาบริสุทธิ์ ถือเป็นแก่นแท้ของ “ธรรมจริยา” และเป็นหัวใจของ
มงคล คือความเจริญแท้จริงที่มนุษย์พึงมีพึงเป็น ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว สังคม และโลกโดยรวม

7) แนวคิดเกี่ยวกับจิต ซึ่งประกอบด้วยจิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม, จิตไม่โศก, จิตปราศจากธุลี และจิต
เกษม ในคาถาบทที่ 11 นี้ ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างแนวคิดเกี่ยวกับจิตที่ไม่หวั่นไหวในโลกธรรม ซึ่งเป็นการฝึกจิตใจตน
ให้ไม่หลงในลาภ ยศ และการสรรเสริญเยินยอ จิตของผู้มีปัญญาย่อมเปรียบเสมือนขุนเขาอันมั่นคง มีหวั่นไหวต่อ
กระแสแห่งลาภและเสื่อมลาภ มีเอนเอียงไปตามคำสรรเสริญหรือเสียงนินทา มียินดีเกินประมาณเมื่อได้รับ
ยศถาบรรดาศักดิ์ และมีท้อแท้เมื่อสิ่งเหล่านั้นจางหายไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). 2551: 277) ผู้ที่
ฝึกฝนตนให้มีจิตมั่นคงย่อมเข้าใจว่า โลกธรรมทั้งแปดประการเป็นดังคลื่นลมที่พัดผ่านเข้ามาในชีวิต มีขึ้นก็ต้องมีลง
มีได้ก็ต้องมีเสีย ไม่มีสิ่งใดจีรังยั่งยืน หากมัวแต่ยึดติดอยู่กับความสุขเพียงชั่วคราว หรือทุกข์ตรมกับสิ่งที่สูญเสียไป
จิตใจก็จะถูกโยกคลอนดังใบไม้ที่ปลิวไปตามสายลม มีอาจพบความสงบแท้จริงได้ ดังเนื้อความในมั่งคั่งถกที่ปนีว่า

จิตของบุคคลใด อันโลกธรรมถูกต้องแล้วไม่หวั่นไหว, จิตนั้นของบุคคลนั้น
เป็นอุดมมงคล, จิตของบุคคลใดไม่มีความโศก, จิตของบุคคลใดปราศจากกิเลส
เพียงดังธุลี, จิตของบุคคลใดเกษม, จิตนั้นของบุคคลนั้นเป็นอุดมมงคล.
(มั่งคั่งถกที่ปนีแปล เล่ม 5. 2560: 95)

จิตของผู้รู้เท่าทันโลกธรรมก็เป็นเช่นนั้น ย่อมสงบเย็น มั่นคง และเปี่ยมด้วยปัญญา เมื่อเผชิญกับสิ่งที่มา
กระทบ ก็เพียงแค่รับรู้ มิใช่ปล่อยใจให้จิตใจล่องลอยไปตามอารมณ์ เพราะเข้าใจว่าสรรพสิ่งล้วนเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และ

ดับไปเป็นธรรมดา ดังพระบาลีว่า ภูฏฐสส โลกธมเมหิ แปลว่า จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม (มังคลัตถทีปนี. 2560: 19) ผู้ที่ไม่หวั่นไหวในโลกธรรม ย่อมดำรงตนด้วยความสงบ ไม่หลงระเห็จไปกับความสุขชั่วคราว และไม่จมอยู่กับความทุกข์ที่มาบังความ ดุจดั่งขุนเขาอันตั้งตระหง่าน แม้พายุจะพัดกระหน่ำเพียงใด ก็ไม่อาจทำให้เอนเอียงไปได้ เพราะเข้าใจถึงสัจธรรมแห่งชีวิต และก้าวเดินต่อไปด้วยใจที่เป็นอิสระจากเครื่องพันธนาการแห่งโลกธรรมทั้งปวง ดุจดั่งผิวน้ำที่สงบนิ่ง หากมีอุกบถก้อน ย่อมสะท้อนเงาของดวงจันทร์ได้อย่างกระจ่างชัด

6.2 ภาพจน์ที่ปรากฏในมังคลัตถทีปนี จากการศึกษาพบ 3 ประเภทดังนี้

6.2.1 อุปมา หมายถึง การเปรียบเทียบโดยยกตัวอย่าง สิ่งที่คล้ายคลึงกันมาเปรียบเพื่อให้เกิดความชัดเจนด้านความหมาย ด้านภาพ และเกิดอารมณ์ มักจะปรากฏคำเชื่อมว่า เหมือน ราวกับ ดุจ ดัง ประดุจ ประดุจดั่ง เพียง คล้าย เหนก เช่นเดียวกับ ฯลฯ (ราชบัณฑิตยสถาน. 2556) ดังตัวอย่างในมังคลัตถทีปนีความว่า

พระราชานี้ ตั้งแต่เวลาที่ให้ปลงพระชนม์พระราชบิดาแล้วไม่ได้บรรทมหลับ
ตลอดกลางคืน และกลางวันเลย, ด้วยท้าวเธอเป็นเหมือนถูกแทงด้วยหอกตั้ง
100 เล่มในเมื่อพอหลับพระเนตรลง

(มังคลัตถทีปนีแปล เล่ม 1. 2560: 61)

เนื้อความว่า ด้วยท้าวเธอเป็นเหมือนถูกแทงด้วยหอกตั้ง 100 เล่ม คำว่า เหมือน เป็นอุปมาที่ทำให้ท้าวเธอนอนไม่หลับ เพราะเวลาจะนอนเหมือนกับถูกแทงด้วยหอก ส่งผลให้เกิดความสะดุ้งตื่นอยู่ตลอดเวลา เป็นความเปรียบเทียบทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการได้ชัดเจนมากขึ้น

6.2.2 อุปลักษณ์ เป็นการเปรียบเพื่อแสดงลักษณะ หรือภาพรวมของสิ่งใดสิ่ง หนึ่งโดยกล่าวถึงอีกสิ่ง หนึ่งแทน มักจะปรากฏคำว่า เป็น หรือคำว่า คือ (ประพนธ์ เรืองณรงค์. 2544) ดังตัวอย่างในมังคลัตถทีปนีความว่า

ทายกชื่อว่าเป็นสหายแห่งการให้ เพราะสละความเป็นของไม่เป็นที่รักแห่ง
ไทยธรรมนั้น (มังคลัตถทีปนีแปล เล่ม 3. 2560: 28)

เนื้อความที่ระบุว่า ทายกชื่อว่า เป็นสหายแห่งทาน เนื้อความนี้เป็นการเปรียบเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจว่า ผู้ให้ทานหรือทายกเป็นเพื่อนของการให้ อีกเนื้อความหนึ่งที่ระบุว่า เพราะสละความเป็นของไม่เป็นที่รักแห่งไทยธรรม การใช้คำว่า เป็น ในเนื้อความนี้ทำให้เป็นความเปรียบนามธรรมคือความเสียสละ เหมือนไม่มีความเยื่อใยแห่งของที่ให้แก่บุคคลอื่น

6.2.3 อติพจน์ คือคำที่กล่าวเกินความจริงเพื่อเน้นความรู้สึกทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกที่ลึกซึ้ง ภาพพจน์ชนิดนี้นิยมใช้กัน มากแม้ในภาษาพูดและภาษาเขียน เพราะเป็นการกล่าวที่ทำให้เห็นภาพได้ง่าย เช่น คิดถึงใจจะขาดคอแห้งเป็นผง ร้อนตับจะแตก หนาวกระดูกจะหลุด (ประพนธ์ เรืองณรงค์. 2544) ดังตัวอย่างในมังคลัตถที่ปีนี้ ความว่า

ทานที่ให้แก่ดาบสมิระคะในกามทั้งหลายไปปราศแล้วนั้น มีอานิสงส์
แสนโกฏิเท่า. (มังคลัตถที่ปีนี้แปล เล่ม 3. 2560: 18)

เนื้อความข้างต้นทำให้เห็นว่าทานที่ให้แก่ดาบสผู้ยังมีความใคร่ในกามทั้งหลายยังมีอานิสงส์แสนโกฏิเท่า เป็นการบรรยายเกินจริงทำให้ผู้ทำทานเกิดการเปรียบเทียบว่าขนาดทำบุญกับคนมีกิเลสแบบพระฤๅษียังมีอานิสงส์มากถึงเพียงนี้ ถ้าทำบุญกับพระอรหันต์ผู้ปราศจากกิเลสคงมีอานิสงส์มากกว่าการให้ทานกับดาบสแน่นอน เป็นการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ให้ทานในแต่ละครั้ง

7. อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องนี้ทำให้ทราบถึงแนวคิดที่ปรากฏในมังคลัตถที่ปีนี้ ซึ่งบัณฑิตผู้มีปัญญาย่อมเห็นคุณค่าแห่งธรรมะ อันเป็นหลักแห่งความดีงามและเจริญในชีวิต เขาไม่เพียงแต่เรียนรู้ธรรมด้วยสติปัญญา หากแต่ยังปฏิบัติตามธรรมอย่างแน่วแน่ ไม่หวั่นไหวไปตามกระแสโลกหรือสิ่งล่อลวงที่เบี่ยงเบนจากความถูกต้อง ด้วยความศรัทธาอันมั่นคง จึงดำรงชีวิตอยู่ภายใต้ร่มเงาแห่งธรรม ด้วยการประพฤติชอบทั้งกาย วาจา ใจ การที่บัณฑิตยินดีในธรรม แสดงถึงความพึงใจอย่างลึกซึ้งต่อสิ่งที่ดีงาม มิใช่เพียงเพราะหน้าที่หรือขนบธรรมเนียม แต่เพราะเห็นว่าธรรมะเป็นเครื่องนำทางชีวิต เป็นแสงสว่างกลางความมืด เป็นหลักยึดเหนี่ยวไม่ให้หลงผิด และด้วยเหตุที่ปฏิบัติธรรม รักษาธรรม และยินดีในธรรม จึงทำให้ไม่เสื่อมจากธรรมะ อันเป็นเครื่องคุ้มครองให้พ้นจากความเสื่อมทั้งปวงในชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของชลธิชา เดชบุญ (2563: บทคัดย่อ) ทำวิจัยเรื่องแนวคิดและศิลปะการใช้ภาษาในนวนิยายเรื่อง กรงกรรม ผลการศึกษาพบว่าแนวคิด 4 ประการ ได้แก่ ประการแรกแนวคิดเกี่ยวกับความรัก ประกอบด้วยความรักระหว่างแม่และลูกความรักระหว่างพี่และน้อง ความรักระหว่างสามีภรรยาความรักระหว่างหนุ่มสาว ประการที่สอง แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ผู้เขียนนำเสนอการดำเนินชีวิตของตัวละครทั้งการดิ้นรน การมีคุณธรรมการใช้ชีวิตประการที่สาม แนวคิดเกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาผู้เขียนสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับกฎแห่งกรรมผ่านตัวละครที่ย่อมได้รับผลแห่งการกระทำของตนเอง และแสดงสัจธรรมชี้ให้เห็นถึงความไม่แน่นอนของชีวิตมนุษย์ต้องพบการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และประการสุดท้ายแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์ เครื่องรางของขลังและการบนบานศาลกล่าว สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัย

สำคัญของมนุษย์ในสังคมทุกแห่งและเกิดขึ้นทุกยุคสมัยด้านศิลปะการใช้ภาษาพบการใช้ภาษาที่โดดเด่น 3 ประการ ได้แก่ ประการแรกการใช้คำ พบการซ้ำคำการใช้คำภาษาต่างประเทศทั้งภาษาจีนและภาษาอังกฤษและการใช้คำคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครให้เด่นชัดมากขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้ผู้อ่านได้ความรู้ในด้านสังคมและวัฒนธรรมอีกด้วย ด้วยประการที่สองการใช้สำนวนพบข้อความการใช้สำนวนเป็นจำนวนมากผู้เขียนใช้สำนวนเปรียบเทียบทั้งเหตุการณ์ของตัวละคร การกระทำของตัวละคร และความคิดของตัวละคร และประการสุดท้าย การใช้ภาพพจน์ พบภาพพจน์ที่โดดเด่น 4 ประเภท ได้แก่ (1) อุปมา พบว่าผู้เขียนใช้อุปมาเป็นจำนวนมากที่สุด (2) อุปลักษณ์พบว่า ผู้เขียนใช้อุปลักษณ์ในการเปรียบเทียบกับตัวละคร (3) อติพจน์พบว่า ผู้เขียนใช้อติพจน์หรือการกล่าวจริงและ (4) การกล่าวอ้างถึง พบว่าผู้เขียนกล่าวถึงบทเพลงของนักร้องชื่อดังและการกล่าวอ้างถึงบุคคลสำคัญ ผู้เขียนใช้ภาพพจน์เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจน

ส่วนการใช้ภาพพจน์ในมังคลัตถทีปนีเป็นกลวิธีสำคัญที่ช่วยให้การอธิบายธรรมะนั้นเกิดความชัดเจน ลึกซึ้ง และมีพลังทางอารมณ์ ภาพพจน์ทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ และอติพจน์ ต่างมีบทบาทเสริมความเข้าใจ สร้างอารมณ์ร่วม และกระตุ้นความศรัทธาของผู้ศึกษาธรรมะอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งกษิสรณ์ ศรัทธาธนพัฒน์ (2563: บทคัดย่อ) เรื่องภาพพจน์ : กลวิธีการใช้ภาษาในพระราชนิพนธ์ร้อยกรองในรัชกาลที่ 3 ผลการวิเคราะห์พบว่า พระราชนิพนธ์ร้อยกรองในรัชกาลที่ 3 มีการใช้ภาพพจน์ 7 ประเภท ได้แก่ อุปมา สมพจน์ย อติพจน์ ปฏิรูปพจน์ บุคลาธิษฐาน อุทาหรณ์ และปฏิบัติญา ซึ่งภาพพจน์ประเภทอุปมาพบมากที่สุด ส่วนภาพพจน์อีก 6 ประเภท ได้แก่ อุปลักษณ์ นามนัย ปฏิวาหะ ปฏิภาคพจน์ อาวตพากย์ และอติพจน์ ไม่พบในพระราชนิพนธ์ร้อยกรองในรัชกาลที่ 3

8. ข้อเสนอแนะ

- 8.1 ควรทำวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวคิดกับภาพพจน์ในคัมภีร์เล่มอื่น ๆ ของพระพุทธศาสนา
- 8.2 ควรทำวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องเล่าในมังคลัตถทีปนีกับเรื่องเล่าในอัมมปัทมสูตร
- 8.3 ควรทำวิจัยเรื่อง การศึกษาศัพท์เฉพาะและความหมายในมังคลัตถทีปนี

9. สรุป

การศึกษาวเคราะห์แนวคิดและภาพพจน์ที่ปรากฏในมังคลัตถทีปนีสรุปได้ดังนี้

9.1 แนวคิดปรากฏในมังคลัตถทีปนี พบ 7 แนวคิด ได้แก่ 1) แนวคิดเกี่ยวกับการคบคน ซึ่งประกอบด้วย การไม่คบคนพาล, การคบบัณฑิต, บุคคลที่ควรบูชา และการเห็นสมณะ 2) แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย การเป็นพหูสูตร, การเรียนศิลปวิทยา, การมีวินัยที่ดี, การมีความอดทน, การเป็นคนง่าย,

การมีความเคารพต่อคนอื่น, การมีความถ่อมตน, การพึงธรรม และสันทนาธรรมตามกาล 3) แนวคิดเกี่ยวกับอยู่ในสังคมอย่างสันติ ซึ่งประกอบด้วย การตั้งตนไว้ชอบ, การให้ทาน, การพูดดี, การไม่ดื่มสุรา และ การสันโดษ 4) แนวคิดเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุคคลอันเป็นที่รัก ซึ่งประกอบด้วย การเลี้ยงมารดาบิดา, การเลี้ยงดูบุตร, การสงเคราะห์ภริยา-สามี, การสงเคราะห์ญาติ และการมีความกตัญญู 5) แนวคิดเกี่ยวกับการงาน ซึ่งประกอบด้วย การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม, การทำงานไม่คั่งค้างและงานไม่มีโทษและไม่มีบาป 6) แนวคิดเกี่ยวกับการประพฤติธรรม ซึ่งประกอบด้วย การประพฤติธรรม, การไม่ประมาท, การบำเพ็ญตบะ, การประพฤติพรหมจรรย์, การเห็นอริยสัจ และ การทำพระนิพพานให้แจ้ง 7) แนวคิดเกี่ยวกับจิต ซึ่งประกอบด้วย จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม, จิตไม่โศก, จิตปราศจากธุลี และจิตเกษม

9.2 ภาพจน์ที่ปรากฏในมั่งคั่งถกที่ปณี พบภาพพจน์ 3 ประเภท ได้แก่ 1) อุปมา 2) อุปลักษณ์ และ 3) อติพจน์ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ามั่งคั่งถกที่ปณีไม่เพียงเป็นคัมภีร์ทางศาสนา แต่ยังเป็นวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าด้วยสำนวนอันงดงามและเนื้อหาที่ผสานปรัชญาการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล คัมภีร์นี้ยังคงใช้เป็นคู่มือศึกษาบาลีและแนวทางพัฒนาคุณธรรม สะท้อนสังคมในยุคนั้นและสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

10. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิที่ให้ทุนและมอบความไว้วางใจในการทำวิจัยเล่มนี้จนสำเร็จ ขอขอบคุณคณาจารย์เพื่อนร่วมงานที่ช่วยผลักดันให้ผู้วิจัยเกิดความตระหนักในการทำวิจัยจนสำเร็จ ท้ายที่สุดหากเกิดคุณค่าและประโยชน์อันใดรวมถึงบุญกุศลที่เกิดจากงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมเป็นเครื่องบูชาคุณพระรัตนตรัย คุณมารดาบิดา คุณครูอุปัชฌาย์อาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้การอบรมสั่งสอนผู้วิจัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

11. เอกสารอ้างอิง

- ชลธิชา เดชบุญ. (2563). *แนวคิดและศิลปะการใช้ภาษาในนวนิยายเรื่อง กรงกรรม* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. (2544). *กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยช่วงชั้นที่ 4 เรื่อง ไวยากรณ์ (ม.4-ม.6)*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (ชำระเพิ่มเติมครั้งที่ 1/เสริม) (พิมพ์ครั้งที่ 14). ธนัชการพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม* (ชำระเพิ่มเติมครั้งที่ 1/เสริม) (พิมพ์ครั้งที่ 14). ธนัชการพิมพ์.
- พระสิริมงคลอาจารย์. (2560). *มั่งคั่งถกที่ปณี* (ปฐมาภรณ์). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

- พระสิริมงคลจารย์. (2560). *มงคลตถปิณี (ทุติโย ภาค)*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2560). *มงคลตถปิณีแปล เล่ม 1*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2560). *มงคลตถปิณีแปล เล่ม 2*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2560). *มงคลตถปิณีแปล เล่ม 3*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2560). *มงคลตถปิณีแปล เล่ม 4*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2560). *มงคลตถปิณีแปล เล่ม 5*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2552). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552*. บริษัท ยูเนียนอูตตราไวโอเรต จำกัด.
- รุ่งภัสสรณ์ ศรีธาธณพัฒน์. (2563). *ภาพพจน์: กลวิธีการใช้ภาษาในพระราชนิพนธ์ร้อยกรองในรัชกาลที่ 3* (วิทยานิพนธ์, คณะมนุษยศาสตร์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.